

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Deres referanse:

Vår referanse:
22/252951 - 44

Sted, dato:
Stavanger, 17.04.2023

Høringsvar - Maktmiddelutvalgets rapport - Politiets bruk av maktmidler

Vi viser til Politidirektoratet (POD) sitt brev av 13.1. d.å. der direktoratet ber om innspill på Maktmiddelutvalgets rapport avgitt den 7.11.2022 til Justis- og beredskapsdepartementet. Videre viser vi til departementets oversendelsesbrev, der departementet ber om særskilt svar på en eventuell regulering av politilovens §6 i hensikt å synliggjøre skjerpede hensyn i tilfeller der politiet interagerer med barn. Vi takker for fristutsettelse til 18.4.23.

Vi vil på bakgrunn av dette derfor kommentere denne delen av høringen mest utfyllende og innleder med vår vurdering av dette. I det videre kommenterer vi noen av utvalgets anbefalinger, men ikke alle. Der vi ikke særskilt har kommentert har SVPD ingen innspill til utvalgets forslag.

Forslag om endring av politiloven § 6

Sør-Vest politidistrikt ser det som svært positivt at maktmiddelutredningen retter fokus på de særregler som gjelder for politiets inngrep overfor barn, blant annet gjennom grunnloven § 104 og menneskerettighetsloven § 3. Maktbruk og andre polisiære inngrep mot barn, og maktbruk mot barns omsorgspersoner i barns nærvær, er et viktig tema.

Vi ser imidlertid ikke at det er behov for å endre loven. Intensjonen om at det må utvises enda mer tilbakeholdenhet i maktmiddelbruk mot barn bør komme til uttrykk annet sted.

Det vil oppstå situasjoner der maktmiddelbruk mot barn er en siste utvei. Politiet må fortsatt ha handlingsrom både av hensyn til barnet (forhindre skade på andre barn/seg selv), 3. person og politiets egensikkerhet. Vårt forslag er at det tas inn en presisering i Politiinstruksen §3-2, 4. ledd:

3-2.Politiets bruk av makt.

Politiet kan benytte makt under iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling når dette følger av lov eller sedvane, og det ellers finnes klart nødvendig og forsvarlig i betraktning av situasjonens alvor, følgene for den maktanvendelsen rettes mot og forholdene for øvrig. Dessuten må de øvrige vilkår i § 3-1 være oppfylt.

Med makt menes her tvangsmessige fysiske inngrep mot person, og mot fast eller rørlig eiendom i tilfelle der denne eiendom blir påført skade.

Håndjern eller annet båndsel kan anvendes på person som under pågripelse eller transport truer med eller gjør seg skyldig i vold, eller der forholdene gir grunn til frykt for at vedkommende vil utøve vold eller flykte. Dessuten kan slike midler brukes mot person som forsøker å påføre seg skade, og ellers for å hindre forspillelse av bevis.

Politiets adgang til å bruke særlige maktmidler av teknisk eller annen art i tjenesten er regulert i egen instruks. I ethvert tilfelle skal vilkårene i første ledd være oppfylt før disse midler tas i bruk.

Vi foreslår at teksten fra nylig utgitte "Retningslinjer for politiets møte med barn", kap. 9 tas inn som nytt 5.ledd.:

Maktmidler skal som hovedregel bare benyttes overfor barn når:

- det er strengt nødvendig*
- alle andre virkemidler er forsøkt, men også har vist seg utilstrekkelige*
- formålet med maktmiddelbruken er å forhindre umiddelbar skade på barnet eller andre*

Denne type gjenbruk av tekst vil redusere risikoen for misforståelser som ellers kan forvirrer tjenestepersonene som skal anvende reglene.

Etter vår oppfatning er det forskjell på situasjoner der barn begår kriminalitet, barn er psykisk syke og barn som underlegges tvangsvedtak fattet av barnevernstjenesten. I de to sistnevnte tilfellene bør det utvises ekstra varsomhet.

Kriminalitet

Politiet må ha handlingsrom når de skal håndtere barn som begår kriminalitet. Bruk av maktmidler er spesielt relevant i volds- og trusselsituasjoner. Politiet må ikke bli handlingslammet ved at det blir for innskrenkende rammer. Det kan få en uønsket effekt ved at barn som er gjengangere utnytter politiets innskrenkede rammer og holder politiet på avstand ved å eskalere trusselen. Det er ikke til barnets beste. Dagens politilov §6 og politiinstruksen §§3-1 og 3-2 gir etter vår oppfatning tilstrekkelig generelle rammer. En intensjon om å være ekstra tilbakeholden med maktmiddelbruk overfor barn er aller mest relevant i bistandsoppdrag.

Bistand til annen offentlig myndighet

I oppdrag som involverer barn, der politiet er bistandsyter til barnevernet eller helsetjenesten vil god dialog mellom etatene i forkant av oppdraget være et svært viktig tiltak for å forebygge at politiet kommer unødig i situasjoner der makt/maktmidler blir nødvendig å bruke. Under planleggingen av oppdraget må det være helt klart for alle involverte om hva som er rammene for oppdragsløsningen. Er det til barnets beste at et vedtak om flytting/plassering i institusjon eller innleggelse på sykehus må gjennomføres "der og da" også om maktmidler må benyttes? Kan gjennomføringen av vedtaket evt. avvende til situasjonen er de-eskalert? Bruk av erfarne tjenestepersoner eller personer med spesiell barnefaglig kompetanse i bistandsoppdrag kan også være forebyggende tiltak mot at bruk av maktmidler blir nødvendig.

Vi viser til de nylig utgitte nasjonale retningslinjer for politiets møter med barn – kap. 9. Der er makt mot barn omtalt. Retningslinjene setter en "standard" for planlegging, utførelse av oppdrag som involverer barn samt evt. etterfølgende oppfølging. Adgangen til maktbruk vil særlig bero på behovet for makt, barnets alder, helsesituasjon og barnets sårbarhet for øvrig.

For politiets operative praksis gjelder det derfor å forebygge maktbruk mot barnet som ikke er strengt nødvendig. Ved aktivt å anvende de barnefaglige prinsippene i den kvalifiserte forholdsmessighetsvurderingen er målet at maktbruken ikke bare skal være forholdsmessig, men også at unødvendig maktbruk ikke forekommer. Det innebærer også blant annet at det legges gode planer i forkant for å unngå at det oppstår akutte situasjoner der maktbruk kan bli nødvendig.

Maktmidlene brukt mot barn

Pepperspray – Vi vurderer at det neppe er mulig å differensiere bruken.

Batong – Kraften i slagene kan og skal avpasses den trusselen man står overfor. Det er allerede dekket i dagens lov og instruksverk. Det er neppe behov for endring.

Politihund – Etter vår oppfatning kan politihund kun brukes til å innhente barn i tilfeller der barnets liv er direkte truet om det ikke kommer under kontroll – typisk ved akutt suicidalitet. (Rednings)søk etter savnede barn i terrenget vil være både riktig og nødvendig.

Politiets bruk av spyttbeskytter

Sør-Vest politidistrikt støtter utvalgets anbefaling om at det gjennomføres en ny vurdering av bruk av spyttbeskytter etter at det er gjort en helsefaglig vurdering av dette maktmiddelet. Etter det vi kjenner til er dette et arbeid som allerede er igangsatt av Politidirektoratet, og vi imøteser både den helsefaglige vurderingen, samt en ny gjennomgang om maktmiddelet er egnet, og om det eventuelt må reguleres på en annen måte enn i dag. Politiet er avhengig av tillit i befolkningen. Dette gjelder særlig i situasjoner der vi utøver makt. Som offentlig myndighet kan vi ikke akseptere at det knytter seg noen usikkerhet til om spyttbeskytter påvirker respirasjon negativt hos bruker eller om den kan påføre annen skade. Vi ber likevel om at dette arbeidet prioriteres og ferdigstilles raskt da fravær av adekvat spyttbeskytter har påvirkning på tjenestepersonenes HMS. De foreslåtte kompensierende tiltakene er ikke fullt ut dekkende.

Politiets bruk av makt registreres systematisk

Sør-Vest politidistrikt er enig i utvalgets anbefaling på dette punktet. Vi opplever lokalt og nasjonalt større interesse fra media og fra publikum på hvordan politiet forvalter sitt samfunnsoppdrag og særskilt sitt maktmonopol. Denne interessen er forståelig og det er en betydelig demokratisk styrke ved vårt samfunn at befolkningen *kan* stille spørsmål ved vår maktutøvelse og at politiet kan gi ut opplysninger om dette. Vi forventer at denne utviklingen vil fortsette og øke i omfang. For å møte disse behovene, og øke vår grad av transparens, bør politiet utvikle og utgi årlige rapporter om egen maktbruk. Disse rapportene bør klart skille ut tilfellene (minimum kvantitativt og helst kvalitativt) der makt blir anvendt mot barn, herunder hvilken type makt og hvordan den er brukt.

Direktoratet gjør dette i dag på en god måte for politiets våpenbruk (herunder trusler om bruk av skytevåpen) men statistikken er begrenset til dette. For å kunne gi ut en tilsvarende statistikk på de andre maktmidlene bør politiet i langt større grad følge opp bruken av maktmiddelappen. POD må ta et sentralt ansvar for å hente ut valid statistikk og gi denne ut på årlig basis, gjerne i samme tidsrom som statistikk om politiets våpenbruk gis ut. Politihøgskolen bør ha en rolle i dette arbeidet, slik at eventuelle særskilte funn eller utvikling blir tatt i betraktning i fagutvikling og i utdanningen på alle nivå i politiet.

Fast forum for kompetanseoverføring mellom helsevesenet og politiet samt lokale samarbeidsrutiner mellom helse og politi (Bergensmodellen)

Sør-Vest politidistrikt støtter dette initiativet og imøteser en sentral skisse på hvordan dette kan foregå, herunder hvordan eventuelle barrierer i de enkelte etater sin forståelse og etterlevelse av taushetsplikten kan håndteres innen lovens rammer. Det finnes i dag i vårt eget politidistrikt lokale versjoner av dette, men vi opplever at potensialet i et slik samarbeid er større enn det vi tar ut i gevinster i dag.

Bevæpning av politiet

Sør-Vest politidistrikt har etter lang vurdering og betydelig tvil kommet fram til at politidistriktet støtter utvalgets flertall sin anbefaling om innføring av generell bevæpning av norsk politi. Spørsmålet om bevæpning er *ikke bare* en politifaglig vurdering, men også i stor grad en etisk og verdipolitisk vurdering blant annet om hvilket samfunn vi *vil* ha, sett opp mot hvilket samfunn vi vurderer at vi *har*, eller er i ferd med å få. En må også bl.a. veie opp hensynet til politiets oppdrag, befolkningens forventning til oss og egne ansatte sine arbeidsforhold, sikkerhet og vårt arbeidsgiveransvar. Vurderingen er med andre ord svært kompleks og vi klarer ikke belyse alle disse hensynene eller vurderingene i dette svaret, men vi vil kommentere enkeltpunkter.

Det mest tungtveiende argumentet for bevæpning er muligheten politiet har til å løse samfunnsoppdraget og møte publikums forventning til politiet som statens maktforvalter. Vi opplever at det har vært en endring i publikums forventning i retning av et politi som i større grad kan aksjonere på kritiske situasjoner på meget kort tid. I de tilfellene politiet ikke gjør dette opplever vi nå at dette tar større del av den offentlige debatten etter hendelsene, og at fokuset er mer rettet mot politiets håndtering, mer enn hendelsens øvrige (rot-)årsaker. Dette er en trend som særskilt har gjort seg gjeldende etter evalueringen av politiets innsats den 22.juli 2011. Vi registrerer at dette er et argument - som også flertallet i utvalget trekker fram i sin argumentasjon¹ . Vi mener vi best kan oppsummere denne endringen i befolkningen under begrepet "reduisert risikoaksept".

Selv om en kan finne argumenter - som til dels er nevnt av utvalgets mindretall - om at samfunnet slett ikke er blitt mer risikofylt eller "farlig" så er likevel publikums forventning og manglende aksept for å vente på at politi som kan håndtere de farligste bevæpnede oppdragene en faktor som vi må ta i betraktning når vi innretter polititjenesten for i dag, og for den forventede utviklingen framover. Dette er også aktualisert etter de offentlige evalueringene etter f.eks. Al-Noor- og Kongsberg-hendelsene. Disse belyste mangler ved politiets håndtering - selv om dette ikke direkte var knyttet til bevæpning - mens den

¹ 3.kapittel, s.209

offentlige debatten, og Spesialenhetens etterforskning, etter Bisletthendelsen i stor grad omtalte politiets håndtering som adekvat og korrekt til tross for et tragisk utfall.

Sør-Vest politidistrikt deler flertallets syn vedrørende tilfeller² der politiet ikke skal bevæpne seg (eller avvæpne seg) i tilfeller der det er *uhensiktsmessig, upraktisk, til ulempe eller virke støtende*. Ved en eventuell permanent bevæpning forutsetter vi at direktoratet følger dette opp og konkretiserer/operasjonaliserer typetilfellene dette gjelder.

Ved en eventuell permanent bevæpning ber vi også om at direktorater tar stilling til om dagens praksis med behovsprøving, legalitetskontroll og risikovurdering av bevæpningen m.v. på operasjonelt nivå i større grad må omerindres og innlemmes/kvalitetssikres i håndteringen av de "nye" bevæpnede oppdragene. Her har Sør-Vest politidistrikt, etter det vi forstår, en mer restriktiv praksis enn de fleste andre politidistrikt. Vi vil gjerne få bidra med vårt syn og argumenter for dette i en eventuell videre prosess ved generell bevæpning.

Med hilsen

Hans Vik

Politimester

Steffen Thesen

Politiinspektør/DEL FOT

Saksbehandlere:

Pi. Kjetil Lussand

Padv. Bjarne Winterhus-Fjeld

Pi. Tor-Helge Stavik

² 1.avsnitt, s.210